

Література

1. **Корженевський А.** До питання про специфіку мислення музиканта виконавця / А.Корженевський // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. - К. : Музична Україна, 1981.- С. 29-40.
2. **Падалка Г.М.** Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта-педагога / Г.М.Падалка // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. - К. : НПУ, 2004. - Вип. 5. - С. 3-10.
3. **Полатайко О.М.** Діагностика художньо-образного мислення майбутніх учителів музики: Методичні рекомендації / Олена Полатайко. - К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – 28 с.
4. **Щолокова О.П.** Художнє мислення в умовах педагогічної діяльності вчителя мистецтва / О.П.Щолокова // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. - К. : НПУ, 2004. - Вип. 5.-С. 35-39.
5. **Щолокова О.П.** Художньо-педагогічна інтерпретація як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя / О.П.Щолокова // Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: Монографія. – К.: Віпол, 1996. – С. 62-76.

УДК 378.14:78:001

Тоцька Л.О.

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статтє раскрываються возможности формирования научно-творческого мышления будущих учителей музыки в процессе их приобщения к работе студенческого научного общества. Предлагается перспективное направление этой деятельности – использование «метода проектов».

Ключевые слова: *студенческое научное общество, научно-творческое мышление, «метод проектов».*

Уміння творчо використовувати свої знання на практиці виступає одним з основних критеріїв науково-творчого розвитку особистості. Тому формування науково-творчого мислення є основою підготовки майбутніх вчителів до роботи в інформаційному суспільстві. Цьому процесу приділяється значна увага у навчальних закладах багатьох країн Європи, США та Канади.

Його вивчали дослідники психолого-педагогічного спрямування: Д.Богоявленська, Л.Виготський, П.Блонський, Г.Гарднер, Д.Ельконін, І.Зязюн, В.Іванов, Ж.Піаже, С.Рубінштейн, Б.Теплов, Р.Штенберг, Р.Якобсон. Вони довели, що педагогічна діяльність є дослідницькою і творчою за своїм характером та змістом. Одна реальна практика показує, що діяльність більшості вчителів, зокрема вчителів музики, сьогодні ще не можна назвати творчою, дослідницькою, спрямованою на пошуки найбільш раціональних та ефективних шляхів навчання і виховання учнів.

Таким чином, метою статті є обґрунтування студентського наукового товариства для формування науково-творчого мислення майбутніх вчителів музики.

Особливістю науково-дослідної роботи у сфері музично-виконавської, зокрема, вокальної діяльності є формування специфічного способу музично-виконавського мислення. Очевидно, ні в кого не викликає заперечення теза про те, що музичне навчання потрібно поєднувати з дослідженням цього процесу. Таке дослідження припускає систематичну варіацію засобів стратегії й тактики музичного навчання і оцінку ефективності утворювальних варіантів. Участь майбутніх учителів музики в науково-дослідницькій роботі сприяє розвитку творчого підходу до педагогічної діяльності, стимулює пошук ефективних засобів та прийомів музичного навчання, а також формує науково-творче мислення. Це підтверджується тезами психологів, які вважають, що основу діяльності становить сформованість відповідного способу мислення (П.Гальперін, С.Кабанова-Меллер, О.Леонтєв, М.Мікулівська, С.Рубінштейн).

Так, Н.Тализіна [5] зазначає, що будь-яка предметна або розумова діяльність буде продуктивною лише тоді, коли людина оволодіє відповідними логічними прийомами та способами мислення. Цю думку вона розвиває таким чином: «Картини, скульптури покликані викликати у людей естетичну насолоду. Але для цього людина має засвоїти адекватний спосіб діяльності з ними, ...недостатнє знання цієї діяльності призводить часто до того, що адекватний спосіб або зовсім не вдається сформулювати, або він формується довгий час шляхом поступового наведення на правильні дії, шляхом тривалого практичного досвіду» [5, 37-38].

Оскільки, за результатами багатьох психологічних досліджень науково-творче мислення не тільки проявляється, а й формується у відповідній діяльності, то навчання має бути побудоване таким чином, щоб специфічні для даної діяльності прийоми набували цілеспрямованого формування. Основними прийомами цілеспрямованого формування науково-творчого мислення у навчальному процесі мають виступати: розпізнавання (виявлення) недоліків, встановлення їх причин та прогнозування результату через знаходження шляхів для вирішення проблем. Треба зазначити, що науково-дослідна діяльність студентів вимагає таких особистісних якостей як цілеспрямованість, працелюбність, наполегливість, креативність, самовдосконалення, духовне самопізнання. Крім того, важливого значення набуває усвідомлення професійної значимості науково-дослідницької діяльності.

З урахуванням цієї думки нами були виокремлені *вимоги* до організації науково-дослідної діяльності студентів, а саме:

- повне використання потенціалу лекцій та семінарів;
- залучення різних видів науково-дослідницької діяльності (написання рецензій, статей, курсових і магістерських робіт тощо) у професійну підготовку студентів.

Ми вважаємо, що кожна ланка навчального процесу має бути певним чином «запрограмована» на процес їх науково-творчого мислення. Але найбільш продуктивною формою підготовки майбутнього вчителя музики до науково-дослідницької діяльності може стати *студентське наукове товариство* (СНТ).

Успішне функціонування науково-дослідницької діяльності у СНТ вимагає реалізації визначених *вимог* і передбачає:

- застосування теоретичного матеріалу з наступним його використанням у педагогічній діяльності;
- формування науково-творчого мислення студентів на всіх етапах фахової підготовки.

З урахуванням визначених вимог нами була розроблена *схема формування науково-творчого мислення* у процесі науково-дослідницької діяльності студентів, що складається з двох типів структур: інваріантної та варіантно-методичної.

Інваріантна структура науково-дослідницької діяльності студентів складається з таких взаємопов'язаних *компонентів*: мотиваційного, змістового, процесуального та результативного. Визначені компоненти характерні для будь-якої пізнавальної діяльності, оскільки що відображають провідні складові діяльності, а саме: мотив, предмет, процес та результат. Отже, кожний компонент інваріантної структури науково-дослідницької діяльності виконує певну дидактичну функцію, яка забезпечує оптимальність набуття знань студента. Саме результативний компонент ми вважаємо провідним.

Проте ефективність формування науково-творчого мислення у процесі науково-дослідницької діяльності студентів та реалізації функцій інваріантної структури зумовлена дидактичною потужністю *варіантно-методичної структури*. Її основу складають взаємопов'язані *системи*, а саме: функціонування, організації та управління науково-дослідницькою діяльністю. Отже, оптимізація кожної з даних систем у складі варіантно-методичної структури має сприяти ефективності функціонування інваріантної структури та забезпечувати повноту, правильність та автоматизм знань, умінь й навичок студентів.

При цьому зазначимо, що, управління науково-дослідницькою діяльністю Інституту мистецтв різниться від управління окремою роботою студента. Тобто науково-дослідна робота студента виступає складовою більш широкої системи науково-дослідницької діяльності Інституту і відповідно керується профільними кафедрами та Радою з НДД.

Але на нашу думку, система, що представлена двома ланками управління, є неповною без урахування *підсистеми самоуправління студента*. Такою підсистемою самоуправління науково-дослідницькою діяльністю виступає студентське наукове товариство (СНТ). У тому випадку, коли науково-дослідна діяльність виступає активною самостійною пізнавальною роботою, націленою на пошук нових знань, роль студента характеризується виявом певної саморегуляції та самоуправління. Зауважимо, ступінь виявлення самоуправління та саморегуляції істотно залежить від рівня готовності студентів до науково-дослідницької діяльності та її організації.

Під поняттям «готовність» ми розуміємо оволодіння студентами певного обсягу навчального матеріалу, сформованість дослідницьких умінь й навичок, зацікавленість у предметі навчання (у нашому випадку музичною педагогікою).

Розглядаючи це питання, В.Андрєєв зазначає, що аналіз структури саморегуляції дозволяє виділити в якості психологічних чинників готовності вміння адекватної самооцінки та динамічної самостійної корекції [1]. Зокрема, регуляційний вплив викладача має бути націлений на забезпечення

умов прискороного розвитку студента як дослідника та формування у нього основ самоуправління. Для формування у студента основ самоуправління необхідно використовувати комплекс завдань, націлених на поступове, поетапне накопичення студентами досвіду дослідницької діяльності з метою зростання самостійності у проведенні науково-дослідної роботи. Таким чином, саме диференціація засобів науково-дослідницької діяльності дозволяє враховувати різний рівень готовності студентів та забезпечувати їх «вирівнювання».

Через те система управління має передбачати поступовий перехід від управління з боку викладача до самоуправління студента. Однак характер управління істотно змінюється залежно від дослідницької діяльності. Система організації даної роботи представлена традиційними формами, а саме: лекція, семінар, практичне заняття. Така специфічна форма навчання як студентське наукове товариство (СНТ) створюється на кожній кафедрі відповідно до її предметного напрямку. У структурі СНТ формуються проблемні групи, так звані «малі дослідницькі групи», за визначеним напрямком дослідження предмету. Отже, якщо на лекціях, семінарах і практичних заняттях, тобто аудиторних формах роботи, більшою мірою проявляється управління дослідницькою діяльністю з боку викладача, то практика дослідної роботи у СНТ передбачає часткове самоуправління студентів.

Зазначимо, що проблемні групи у складі СНТ виконують особливу функціональну роль. У їх роботі мета, предмет й задачі дослідження обґрунтовуються викладачем, а сам процес дослідження, його план і програма, проміжні цілі визначаються студентом.

На нашу думку, взаємоузгодження вищезначених форм організації в напрямку забезпечення дієвості науково-дослідницької діяльності спричиняє високу результативність знань, вмінь й навичок студентів у галузі музичної педагогіки, зокрема у вокальній, а також допомагає сформувати науково-творче мислення. Це пояснюється тим, що кожна форма має певну специфіку функціонування даної діяльності і в остаточному результаті впливає на характер відтворення засвоєння знань, вмінь й навичок, рівень сформованості науково-творчого мислення студентів.

Лекційні та індивідуальні заняття дозволяють систематично застосовувати у навчанні такі види дослідницької роботи як проблемне викладання матеріалу, дискусії, евристичні бесіди та мікророзкриття. Семінарські заняття, відкриті уроки музики під час проходження практики в школі надають можливість використовувати усе розмаїття засобів науково-дослідної діяльності студента: складання навчальних планів проведення уроків, підбір музичного й вокального матеріалу для виконання та слухання відповідно до вікових можливостей учнів, підготовка доповідей, різнопланових конкурсів, вікторин, олімпіад, музично-дидактичних ігор, дискусій, бесід.

Проблемні групи студентського наукового товариства забезпечують поліваріантність застосування видів даної роботи в залежності від тематичної спрямованості групи.

Системоутворюючим елементом функціонування науково-дослідницької діяльності в будь-якій формі організації навчання виступають науково-дослідні завдання. Використання терміну «завдання» науково-дослідницької діяльності є більш доцільним, тому що в процесі дослідної роботи студентам пропонують певні «доручення», «призначення» до виявлення окремих явищ та закономірностей їх розвитку. Отже, ми визначили дефініцію «науково-дослідницьке завдання» як проблемне завдання, що націлене на вивчення певних фактів та явищ, на актуалізацію знань про них з метою вироблення та систематизації суб'єктивно нової інформації про дійсність.

На відміну від традиційного проведення засідань студентського наукового товариства, на кафедрі теорії та методики постановки голосу НПУ імені М.П.Драгоманова Інституту мистецтв були запроваджені інноваційні технології та методи навчання, які забезпечують розвиток особистості студента, враховують індивідуальність, самобутність та самоцінність кожного студента. Тобто враховується суб'єктивний досвід студента, його здібності, інтереси, ціннісні орієнтації, інтелектуальні можливості, що є визначальним під час підбору цілей, змісту та методів роботи студентського наукового товариства. Отже, на відміну від традиційного підходу в інноваційному головною дієвою особою у студентському науковому товаристві стає не викладач, а студент. Роль викладача полягає у намаганні максимально виявити, оцінити, використати індивідуальні здібності студента, допомогти пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватися.

До найбільш пріоритетних та перспективних напрямів упровадження інноваційних педагогічних технологій, котрі позитивно впливають на формування готовності майбутнього вчителя музики до науково-дослідницької діяльності, слід віднести «метод проектів».

«Метод проектів» не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник у 20-ті роки ХХ століття у США (його називали методом проблем). Цей метод пов'язують з ідеями гуманістичного напрямку в філософії та освіті, висунутими американським філософом і педагогом Дж.Дьюї, а також його учнем В.Килпатриком. «Метод проектів» набув поширення та популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для

розв'язання конкретних проблем дійсності в спільній діяльності студентів. Основну тезу сучасного розуміння «методу проектів» можна сформулювати так: «Все, що я пізнаю, я розумію, навіщо це мені потрібно, де і як я можу ці знання застосувати». Теза приваблює усіх тих, хто прагне знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями. Отже, «проект» це сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

У основі цього методу лежить розвиток у студентів пізнавальних навичок, уміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток творчого та критичного мислення, вміння побачити, сформулювати і вирішити проблему.

«Метод проектів» завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, – яку вони здійснюють упродовж певного часу. «Метод проектів» припускає можливість вирішення визначеної проблеми: передбачається, з одного боку, необхідність використання різноманітних прийомів та засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки. Результати виконаних «проектів» мають бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то має пропонуватися її конкретне розв'язання, а якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження. Зазначимо, що будь-яка робота над темою в групі не може називатися «методом проектів». «Метод проектів» передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволять вирішити ту чи іншу проблему шляхом самостійних дій студентів з обов'язковою презентацією отриманих результатів або досягнень. Зокрема означена технологія включає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Таким чином, нами були визначені *основні вимоги до використання «методу проектів»*, а саме:

1. Наявність значущої в творчому і дослідницькому плані проблеми або задачі, для розв'язання якої потрібні інтегровані знання та дослідницький пошук.

2. Пізнавальна, теоретична й практична значущість очікуваних результатів.

3. Самостійна (індивідуальна, парна або групово) діяльність студентів.

4. Визначеність кінцевої мети проектів (індивідуальних або спільних).

5. Дефініція базових знань з різних галузей науки, необхідних для роботи над проектом.

6. Структурування змістової частини проекту (визначення поетапних результатів).

7. Використання дослідницьких методів: виокремлення проблеми, дослідницьких задач, що впливають із проблеми; висунення гіпотез щодо їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підведення підсумків, корегування, висновки (використання в ході спільного дослідження методів «мозкової атаки» і «круглого стола», статистичних методів, творчих звітів у формі різнопланових концертів, групового перегляду).

8. Результати виконаних проектів мають бути матеріальними, тобто певним чином оформлені (відеофільм, фотоальбом, комп'ютерна газета, альманах, веб-сторінка).

Із вищесказаного можна зробити висновки, що формування науково-творчого мислення майбутніх учителів музики складається з двох видів діяльності: навчально-дослідної та науково-дослідницької. На нашу думку, однією із прогресивних форм науково-дослідницької діяльності є студентське наукове товариство (СНТ), яке дозволяє студентам самореалізуватися. «Метод проектів» – одна із сучасних педагогічних технологій, що надає можливість активізувати науково-дослідну діяльність студентів та згодом сформувати науково-творче мислення майбутнього вчителя музики.

Література

1. **Андреев В.** Педагогическая оценка исследовательских умений старшеклассников и студентов в условиях эвристического программирования обучения /В.Андреев/ Современная высшая школа. Международный журнал социалистических стран. – 1978. – №1. – 77 с.
2. **Амелина Н.** Учебно-исследовательская деятельность студентов педвуза (в процессе изучения дисциплин педагогического цикла) автореф. на соискание канд.пед. наук: спец. 13.00.01. «Теория и история педагогики» /Н.Амелина/ – КГПИ им. А.М.Горького. – К., 1982. – 22 с.
3. **Кумс Ф.** Мировой кризис образования /Ф.Кумс// Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1991. – с.
4. Рубинштейн С. Основы общей психологии: В 2 т. /С.Рубинштейн/ – М.: Педагогика, 1989. – Т. 1. – 488 с.
5. **Талызина Н.** Управление процессом усвоения знаний /Н.Талызина/ – М.: Изд-во МГУ, 1976. – 344 с.